

DR. DONALD SZÁNTHÓ-HARRINGTON

AZ IDŐ MÁSİK OLDALÁRÓL¹

*„Lelkem az életről énekel, de elmém a halálra gondol,
Árnyéka már sarkaimra tapos, és ülő formámra veti magát,
Évek óta már!
Néha közel, szemtől-szembe hajol hozzám.”*

(Walt Whitman)

Bocsánatkéréssel kezdem. Roppant sajnálom, hogy ennyi év után sem beszéltem dallamos, szép nyelvüket. Meg tudnám ezt magyarázni, de azt hiszem, ez most nem szükséges. Ez életem egyik kudarca és a kudarc, az kudarc, bármennyire magyarázkodik is az ember.

Másodsorban köszönöm fiatal barátomnak, Tóth Gyözőnek a fordítást, hiszen tudni kell, hogy prédikációt fordítani nem könnyű feladat. Figyelmeztetem őt, hogy a fordítás során nemcsak a jelentést, és az üzenetet, hanem a prédikáció érzelmetartalmának minden árnyalatát meg kell próbálni átadni, más szóval a fordítónak ugyanúgy prédikálnia kell, mint a lelkésznek.

És természetesen megköszönöm drága barátomnak és kollegámnak, Szász Ferencnek, hogy meghívott prédikálni Önökhöz e gyülekezetbe ma, 90. születésnapom és lelkési pályafutásom 68. évfordulójának reggelén. Ez az életkor és szolgálati idő kialakít az emberben egy bizonyos életszemléletet, s ezért tettem szívesen eleget a meghívásnak, meg azért is, mert tisztelem őt és szeretem mint Erdély egyik legjobb unitárius papját! A kísértések biztosan őt sem kerülnek el, de nem enged a becsvágynak. Aki beszél vele, biztos lehet abban, hogy az igazat mondja, egyszerűen, egyenesen, bátran, bármilyen következmény ellenére. Törődik Önökkel, és bizalommal fordulhatnak hozzá bármilyen problémával. Ő igazi lelkész! Bátran merem ajánlani példaképként minden fiatal lelkésznek!

Ma reggel „az idő másik oldaláról” fogok beszélni Önöknek. Erre a kifejezésre John Berger *Szicíliai vonalak* című könyvét olvasva bukkantam rá. A teljes mondat így hangzik: „minden együtt létezik az Idő másik oldalán”. Szerzője azt a felfogást támadja, amely szerint ha meghalunk, mindennek vége. Lehet, hogy nem vagyunk tudatában, de minden, igen, minden, ami valaha létezett és létezik, együtt van „az idő másik oldalán”. Semmi sem áll meg, semmi sem vész el. Létünk minden mozzanata, életünk minden pillanata, minden eseménye felhal-

¹ Elhangzott Brassóban, 2004. július 11-én. Fordította Tóth Gyöző és Szász Ferenc.

mozódik ott, és hatásában tovább él. Utódaink, vagyis gyermekeink és unokáink mindezeket átveszik és továbbviszik, jóban avagy rosszban.

Dr. Walter Rauschenbusch evangélikus-baptista lelkész száz éve ezt a következőképpen fogalmazta meg: „Gondolkozzunk, [...] szemünk nem a bankszámlára szegezve, hanem [...] a jövő mezejére tekintve, abban a tudatban élve, hogy a Mindenható szelleme, mielőtt földi életünk megszűnik, megpróbálja abból kiszűrni az igazságosság lényegét.”

Paul Tillich liberális teológus így ír: „Isten nem egy lény, hanem maga a Létezés. Az a létezés, ami volt, van és mindig lesz, a kibontakozó Létezés. Én része vagyok ennek. Te is része vagy ennek. Mind részei vagyunk Isten kibontakozó létezésének. Benne mozgunk, élünk és vagyunk, benne van minden és mindenki létezése”. Életünk pillanatai hozzájárulnak a Hihetetlen Hatalmassághoz, amelynek kezdetét vagy végső célját sohasem tudhatjuk meg, de amelynek jellegéhez hozzá kell járulnunk.

Mit jelenthet mindez az egész nekünk, Önöknek, személyesen nekem, minden embernek?

Szerintem először is azt, hogy légy önmagad! Egyedüli vagy! Nincs senki, aki pontosan olyan, mint te, nincs senki, aki pontosan azokkal a tulajdonságokkal rendelkezik, mint te, és nincs senki, aki ugyanabban a helyzetben van, mint te. Nincs senki, aki ugyanazzal tud hozzájárulni a jövő Egészéhez. Marcus Aurelius, a legbölcsebb az ősi római császárok közül, gyakran mondogatta: „saját magad citadellájában kell élned, tehát légy igazán te magad”. Műveld magad, és hozd ki magadból a legjobbat! Ez az elsődleges feladatunk.

Van egy régi kelet-európai történet egy bizonyos Zusya nevű rabbiról. Halála előtt így szólt tanítványaihoz: „Mikor a túlvilágra jutok, nem azt fogják tőlem kérdezni: miért nem voltál Mózes? Hanem azt: miért nem voltál Zusya?”

Ahhoz, hogy önmagad lehess, magától értetődő, amit Szókratész mondott: „ismerd meg önmagad”. Nem is olyan könnyű dolog ez, mint amilyennek hangzik, mert „félelmetesen és csodálatosan” vagyunk alkotva, ahogy azt a zsoltáros írja. Önmagunk megismerése egy életen át tartó feladat, amely csak akkor ér véget, amikor lelkünket kibocsátjuk. Tudnunk kell, mit tudunk, és mit nem tudunk! Nincs szálnalmasabb, mint az, aki nem tudja, hogy mit nem tud, aki azt hiszi, hogy mindent tud!

Légy éber, légy eleven, légy kapcsolatban az élettel, amely körülvesz, az azonnalival és a legvégsővel! A 20. század legnagyobb zsidó elméje, azt hiszem, a filozófus Martin Buber volt. Ráébresztett arra az igazságra, hogy nem létezik „Én” csak akkor, ha valamiféle kapcsolatban van egy másik személlyel, ha valakiben tükröződik egyénisége. Az élet értelméhez a kulcs a kapcsolatokban van, ezek jellegében és minőségében. Buber ezt írta: „Életünk során minden élőlény-nyel vagy tárggyal való találkozásnak rejtett értelme van. A lélek sivár és aszott addig, amíg nap mint nap az élet apró cseppjei beleivódnak azoktól a kis találko-

zásoktól, amelyek teljessé teszik [...]. Minden pillanatban egy újonnan kialakult, konkrét igazsággal ajándékoztatunk meg. Válaszolunk rá. Egy kutya rád néz, válaszolsz a pillantására; egy gyermek megfogja a kezéd, válaszolsz az érintésére, emberek vannak körülötted, válaszolsz a szükségleteikre”. Ez azt jelenti, hogy az örökkévalóság most van! A halhatatlanság a pillanatokban rejlik – itt, ma, ebben a pillanatban. Ehhez azonban nem szabad elfelejtenünk az unitárius Henry David Thoreau figyelmeztetését: „A hajnal csak azok számára jön el, akik ébren vannak!”

Az emberi kapcsolatok szabálya nagyon egyszerű. Jézus így foglalta össze: „Szeressétek egymást!” Könnyű ezt kimondani, de nem ilyen egyszerű megélni. A kereszténység kétezer éve hirdeti, de nem gyakorolja. Jakab apostol egyenesen kijelentette: „A hit tettek nélkül halott!” Vessünk csak egy pillantást mai világunkra. Vajon jó irányban mozog-e társadalmunk?

A százéves Walter Rauschenbusch írta: „Ha felajánlanák, hogy kitaláljunk egy olyan társadalmi rendszert, amelyben a birtokvágyat (vagyis a nyers, egyéni kapzsiságot) szándékosan táplálnák és serkentnék az emberekben, vajon milyen rendszert tudnánk kitalálni, amely túlszárnyalná a miénket, amit kapitalizmusnak hívunk?” Arra akart figyelmeztetni, hogyha nem tudunk megoldást találni a kapitalizmus keresztényesítésére, erkölcsiesítésére, a kapitalizmus üzletiesíti és zülleszt le az egyházat! Látni kell ezt a kérdést ahhoz, hogy azután közös erőfeszítéssel megtaláljuk azt az utat, amely társadalmi intézményeinket, gazdasági, ipari, kommunikációs, kereskedelmi, üdülési és minden más kapcsolatunkat emberibbé teheti.

Hát igen, itt van, ez az, amit 68 év unitárius lelkészi szolgálat alatt tanultam, és most, hogy egyik lábbal már az idő másik oldalán vagyok, ez a tanácsom: légy önmagad, ne valaki más! „Az utánzás öngyilkosság.”

Ismerd önmagad! Állandóan növekedj a tudásban! Albert Schweitzer mondta: „Azt hiszem, egy olyan embernek, akit érdekel a vallás, legfontosabb tulajdonsága az igazsághoz való teljes hűség.”

Tedd felebarátodat életed részévé! Engedd, hogy az élet átáramoljon rajtad az övébe, mindegy, hogy ki az, még ha bolygónk túloldalán él is! Részei vagytok egymás emberségének! Amikor Bertrand Russeltől, az angol filozófustól megkérdezték, össze tudná-e foglalni a világ legégetőbb igényét egyetlen mondatba, így válaszolt: „Akár egyetlen szóba is, s ez így hangzik: *jóság!*”

Végül: kötelezd el magad korunk kihívásának, a tisztességen, erkölcsön, együttműködésen alapuló társadalmi rend kialakításának, vagyis a becsületes, jószágosabb, méltányosabb és igazságosabb gazdaságnak és életvitelnek!

Albert Schweitzertől, aki otthagya a hihetetlenül gazdag és változatos európai szakmai életét azért, hogy orvosi ellátást és gyógyszert vigyen az egyenlítői Afrikába, egyszer megkérdezték, mi a véleménye az európai civilizációról? Szükszavúan ennyit válaszolt: „Jó ötlet lenne!”

Amit mások a nagy lemondásnak vélték, mert úgymond „örökbe vette” az afrikaiakat, ő erkölcsi bizonyágnak tartotta, ő igazából keresztény akart lenni!

Schweitzer majdnem teljesen kiábrándult az egyházból. Élete vége felé ezt mondta egy csoport afrikai barátjának: „Mindig csodálkozom azon, hogy kétezer év után is az egyház, amely a Béke Hercegének tanításai követésére kötelezte el magát, nem találta meg a módszert arra, hogy ellenálljon a háborús szellemnek és legyőzze azt... Amikor Hitler hatalomra jutásakor igaz és lelkiismeretes egyházi emberek írni kezdtek nekem, hogy szüntessem meg velük a kapcsolatot, és arra kértek, hogy »ha Európába jön, kérem ne látogasson meg«, megértettem, hogy az az egyház, amelyet az állam tart fenn, nem szállhat szembe azzal, sőt eszköze lesz annak. A nagy egyházakra nem lehet hagyatkozni – gondoltam. Mit lehet hát tenni? És akkor rájöttem, hogy csak néhány kisebb egyház, a történelmi alapokkal rendelkezők és mégis eretnekeknek tartottak közül – mint például az unitáriusok és a kvékerek – jelentik az egyetlen reális esélyt, ők és a humanizmus új, modern szelleme. Csak általuk éledhet fel az igazi jézusi szellemiség.”

Albert Schweitzer nagyon bízott az unitáriusok megváltó lehetőségeiben. Azt mondta néhai feleségemnek és nekem, hogy büszke arra, amiért unitáriusnak nevezheti magát. Olyan kihívás ez, amely mindnyájunkat és minden unitárius közösséget egyaránt érint, Amerikában éppúgy, mint Európában, Erdélyben.

Köszönöm, Ferenc, hogy lehetővé titted számomra ezt a szolgálatot, hogy 90. születésnapomat itt, Brassóban, kedves gyülekezetteddel és veled megoszthattam. Ámen.

SZÁSZ FERENC

LÉGY ATYÁM ÉS PAPOM!

TEMETÉSI BESZÉD DR. DONALD SZÁNTHÓ-HARRINGTON
KOPORSÓJA FÖLÖTT¹

Amikor a farizeusok megkérdezték tőle, hogy mikor jön el az Isten országa, így válaszolt nekik: „Az Isten országa nem úgy jön el, hogy az ember jelekből következtethetne rá. Azt sem mondhatják: íme, itt, vagy íme, ott van! – Mert az Isten országa közöttetek van!

(Lk 17,20–21)

Szövetségem volt velem, élet és békesség szövetsége. Azért adtam neki, hogy féljen engem. Félt is, és megalázkodott nevem előtt. Igaz tanítás volt a szájában, és nem volt álnokság az ajkán. Békességben és becsületesen élt előttem, és sokakat megtérített a bűnből. Mert a pap ajkai őrzik az Isten ismeretét, és tanítást várnak szájából, hiszen a Seregek Urának követe ő.

(Mal 2,5–7)

Abban az időben nem volt király Izraelben, mindenki azt csinálta, ami neki tetszett. Volt egy ifjú lévita Júda nemzetségéből, a júdai Betlehemből, de jövevény volt ott. Elindult azért ez a férfi a júdai Betlehem városából, hogy ott tartózkodjék, ahol majd alkalmas helyet talál. Így jutott el vándorlása közben Efraim hegyvidékére, a Miká házához. Miká megkérdezte tőle: „Honnan jössz?” Az így felelt neki: „Lévita vagyok, a júdai Betlehemből; megyek, míg alkalmas helyet találok, hogy ott tartózkodjam.” Ekkor Miká azt mondta neki: „Maradj nálam, légy atyám és papom!”

(Bír 17,6–10a)

Gyászoló Család, végtisztességet tevő Gyülekezet, kedves Testvéreim, Atyámfiak!

Erdélyi egyházunk szertartási nyelvezetében meggyökerezett és nagyon gyakran elhangzik koporsók mellett a „vég” szó, akár a tisztességadás, akár a bú-

¹ Elhangzott 2006. szeptember 18-án a sepsiszentgyörgyi Vártemplom ravatalozójában.